

Патлачук В. Н.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії, історії права і держави
та конституційного права
Національного університету державної фіскальної служби України

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙ КРАКІВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ 1815, 1818, 1833 рр.

BASIC PROVISIONS OF CONSTITUTIONS OF THE CRACOW REPUBLIC IN 1815, 1818, AND 1833

Анотація. В останні роки в Україні проходять трансформаційні процеси основних конституційно-правових інститутів, які впливають на правотворчість та правозастосування у цій сфері. В зв'язку з цим, конституційно-правова матерія в сучасних умовах знаходиться в центрі взаємодії цілого комплексу взаємопов'язаних процесів, на які впливає правова глобалізація та європейська інтеграція. Зазначені перетворення обумовлюють необхідність пошуку нових правових підходів до формування вітчизняного конституційного законодавства як основного елементу національної системи права. В таких умовах доцільно звернутися до історичного досвіду, накопиченого в різні часи, який може бути використаний при модернізації конституційного законодавства. Показано, що в Польщі була прийнята значна кількість конституцій, в яких знайшли відображення різні моделі конституційно-правових інститутів.

Вказано про наявність доктринальних підходів, які були покладені в основу Конституції 1815 р., Конституції 1818 р. та Конституції 1833 р. Перші дві являли собою феномен, який забезпечив функціонування національної, правової, економічної та соціальної держави. Основні закони встановлював демократичну форму політичного режиму, забезпечував зв'язок правового регулювання із суспільством та громадянами республіки. Загальна демократизація системи права знайшла відображення у закріпленні повноважень трьох гілок влади, які побудовані на ідеї демократичного устрою, суспільного життя республіки та демократичного характеру органів і посадових осіб публічної влади. Конституція 1833 р. значно обмежила обсяг повноважень Асамблеї, Сенату, зменшила їх кількість, збільшила період їх діяльності, скасувала місцеві вибори та закріплювала можливість втручання іноземних держав у суспільно-політичне життя республіки.

Доведено, що Конституції Краківської Республіки мала велике значення для збереження польських традицій конституціоналізму, а їх положення забезпечували збереження національної культури, мови та освіти.

Ключові слова: Конституція; польський конституціоналізм; Краківська республіка; Сейм; Асамблея представників; кількісні показники.

In recent years, Ukraine has undergone transformation processes of the main constitutional and legal institutions that affect lawmaking and law enforcement in this area. In this regard, the constitutional and legal matter in modern conditions is at the center of the interaction of a complex of interconnected processes affected by legal globalization and European integration. These transformations necessitate the search for new legal approaches to the formation of domestic constitutional legislation as a basic element of the national legal system. In such circumstances, it is advisable to refer to the historical experience gained at different times, which can be used in the modernization of constitutional legislation. It is shown that a significant number of constitutions were adopted in Poland, which reflected different models of constitutional and legal institutions.

The existence of doctrinal approaches, which formed the basis of the Constitution of 1815, the Constitution of 1818 and the Constitution of 1833, is indicated. The first two were a phenomenon that ensured the functioning of the national, legal, economic and social state. The basic laws established a democratic form of political regime, provided a link between legal regulation and society and citizens of the republic. The general democratization of the legal system is reflected in the consolidated powers of the three branches of government, which are based on the ideas of the democratic system, public life of the republic and the democratic nature of public authorities and officials. The Constitution of 1833 significantly limited the powers of the Assembly, the Senate, reduced their number, increased the period of their activity, canceled local elections and enshrined the possibility of foreign interference in the socio-political life of the republic.

It has been proved that the Constitution of the Republic of Cracow was of great importance for the preservation of the Polish traditions of constitutionalism, and their provisions ensured the preservation of national culture, language and education.

Key words: Constitution; Polish constitutionalism; Republic of Cracow; Diet; Assembly of Representatives; quantitative indicators.

Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що в останні роки в Україні проходять трансформаційні процеси основних конституційно-правових інститутів, які впливають на правотворчість та правозастосування у цій сфері.

Зазначені перетворення обумовлюють необхідність пошуку нових правових підходів до формування вітчизняного конституційного законодавства як основного елементу національної системи права. В таких умовах доцільно звернутися до історичного досвіду, накопиченого в різні історичні часи, який

може бути використаний при модернізації конституційного законодавства.

Інтерес до польського конституціоналізму є невідпадковим, з причини того, що в цій країні була прийнята значна кількість конституцій, в яких знайшли відображення різні моделі конституційно-правових інститутів. У зв'язку з цим, представляє значний інтерес розгляд конституційних процесів, які проходили в Краківській Республіці протягом 1815 – 1846 рр. та вплинули на зміст конституційно-правових норм.

Аналіз публікацій показує, що дане питання побудови конституційної держави досить ретельно досліджувались в працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців: М.О. Баймуратов, Ю.Ю. Бисага, М.В. Буроменський, В. Денисов, В.В. Копійка, А.Р. Крусян, О.В. Марцеляк, В. Оксамитний, В.Ф. Погорілко, І.Д. Сліденко, Ю.О. Тихомиров, Ю.М. Тодика, В.М. Шаповал. На відміну від цього, питання, пов'язані з конституціями Краківської Республіки, знайшли відображення в незначній кількості публікацій, до числа яких відносяться праці О.Р. Соколова, М.І. Богдановича, А. Дибковської, М. Жарин, А. Дебідур, П. Кобзар, Т. Балатушевич, З. Зажицького та ін. Таким чином, зміст, основні положення Конституцій Краківської Республіки відносяться до числа малодосліджених проблем юридичної науки і тому потребують свого більш ґрунтовного розгляду.

Метою роботи є дослідження основних положень конституцій Краківської Республіки 1815, 1818, 1833 рр. та проведення розрахунків їх кількісних показників.

Викладення матеріалів дослідження необхідно розпочати з причин утворення Краківської Республіки, яка існувала з 1815 р. по 1846 р. В результаті поразки та зречення від престолу Наполеона I у вересні 1814 р. у Відні був скликаний мирний конгрес, який повинен був врегулювати відносини між країнами-переможцями, провести перерозподіл території та розробити принципи, на яких мав базуватися новий європейський порядок.

На цьому форумі польське питання викликало найбільші суперечки між країнами, але у травні 1815 р. Росія, Австрія та Пруссія уклали договір про поділ Великого герцогства Варшавського. Основна частина цієї країни відійшла до Росії, Австрія повернула собі Тернопільську область, втрачену в 1809 р., Пруссія отримала Познань та Саксонію. Питання належності міста Кракова викликало нові суперечки між Росією та Австрією, яка вважала за необхідне зберегти за собою контроль над цим містом. Справа полягала у тому, що у випадку передачі цього міста до росіян їх армія знаходилася на відстані 10 переходів до Відня, чого австрійська влада не могла допустити. Як вказує О.Р. Соколов, для додання вагомості своїм польським претензіям, Олександр I 19 листопада 1814 року в Варшаву свого брата цесаревича Костянтина Павловича, який зібрав армію в 70 тис. [1, с. 75]. З іншої сторони Олександр I не бажав дозволити Австрійській імперії взяти під свій контроль місто Краків, тому висунув компромісний проект створення нової незалежної держави. З точки зору поляків, Краків був втіленням польської національної ідеї, колишньою столицею країни, в історії якого була відображена польська державність, тому польська громадськість з великим натхненням підтримала цей проект. Для польського патріотичного руху Краків був історичним центром держави, культури, освіти та відновлення Речі Посполитої. Положення стосовно надання місту автономії увійшли до змісту рішення Віденського конгресу, що

на практиці означало гарантії з боку Росії, Австрії та Пруссії свободи і незалежності Краківській Республіки. Площа нової країни складала 1150 км², на якій проживало 88 тисяч мешканців, включала в себе три міста Хшанув, Тшебіня та Нова Гура та 224 села.

З метою розробки Конституції Республіки була створена Організаційна комісія, до якої увійшли Юзеф Сверте-Спорк (Австрія), Ігнацій Менчинський (Росія), Ернест Рейбніц (Пруссія) та краківські громадяни з правом дорадчого голосу: Фелікс Гродзицький, священник Вінсент Ланкуцький та відомий політичний діяч Валент Бартч [2]. Ця комісія призначила на перехідний період виконавчу владу, тобто склад Сенату на чолі з Станіславом Водзицьким, який раніше був префектом департаменту Кракова, починаючи з 1810 р. та мав значний досвід управління цим містом.

Краківська Конституція 1815 р. була написана французькою мовою та підписана у Відні 3 травня представниками Австрії, Росії та Пруссії [3]. Документ повинен був діяти протягом становлення Краківської Республіки та передбачав, що на його основі буде підготовлена нова Конституція. Організаційна комісія створила систему управління містом-державою та оприлюднила проект Конституції. Згідно Конституції Сенат складався з 12 сенаторів і Президента, при цьому на нього покладалася функція виконавчої влади. Парламентським органом була Палата представників чи Асамблея. Згідно основного Закону у місті Кракові було змінено територіальний устрій, який передбачав створення замість 4 округів – 11 комун, при чому 2 з них представляли єврейське населення, яке було позбавлено політичних прав.

Конституція 1815 р. складалася з 24 статей, без їх поділення на розділи та глави та включала в себе 19 038 знаків. Розподілення кількісних показників даного акту показав, що на першому місці знаходиться стаття 19, яка регламентувала питання обрання Сенаторів, війтів, суддів та складалася з 2238 зн. або 11,8 % від загальної кількості матеріалу. На другому місці – ст. 7, в якій розглядалися питання діяльності Сенату, порядку обрання його членів – 2118 зн. або 11,1%, а третьому місці знаходиться ст. 15 присвячена питанням функціонування суду, до змісту якої увійшло 1722 зн. або 9,1% від загальної кількості матеріалу. З метою систематизації змісту Конституції було виділено 5 основних блоків: релігійні питання, виконавча влада, законодавча влада, порядок проведення виборів та проведені розрахунки кількості знаків по кожній з цих частин (табл. 1).

Згідно традиції польського конституціоналізму на першому місці в конституції викладались питання, пов'язані з римо-католицькою релігією, яка визнавалася основною релігією країни (ст. 1). Наступний блок питань, який складався з ст.ст. 4, 5, 6, 7, 8 присвячувався органам виконавчої влади, які поклалися на Сенат, що складався з 12 членів та Президента. При чому, як вказувалося у ст. 5 для сенаторів встановлювалася наступна пропорція – 9 сенаторів

Кількісні показники польських конституцій 1815 р. та 1818 р.

№ з/п	Назви показників	1815 р.		1818 р.	
		кількість знаків	%	кількість знаків	%
1	Релігійні питання	411	2,2	376	2,1
2	Виконавча влада	5067	26,6	4607	25,7
3	Законодавча влада	3534	18,6	5675	31,5
4	Судова система	2568	13,5	3862	21,4
5	Порядок проведення виборів	2238	11,8	2087	11,6
Загальна кількість знаків		19038		17883	

та Президент обираються Асамблеєю представників, яка була Парламентом міста, а 4 сенатора обираються капітулом та університетом м. Кракова по два члени від кожного з них. На додаток до цього, у цій статті вказувалося, що кожен громадянин Кракова та його районів може прийняти участь у виборах на посаду сенатора або Президента при відповідності його кандидатури умовам, викладеним у ст. 19 Конституції. Вибори проводяться таємним голосуванням, в результаті якого до Сенату потрапляють 9 осіб, які набрали найбільшу кількість голосів.

Інтерес викликає зміст ст. 6, в якій вказується що 6 сенаторів обираються на довічний термін, Президент Сенату виконує свої функції протягом трьох років, інші сенатори, які отримали назву тимчасових, змінюються щороку шляхом проведення виборів. У ст. 7 регламентується порядок отримання дозволу для участі у виборах Сенату та Президента. Так, до їх числа відносяться власники землі, нерухомості, якщо вони платять 50 польських злотих земельного податку, а також підприємці, знані ремісники, члени фондової біржі, особи, які мають власні торговельні місця, викладачі державних шкіл, вчені, митці. Селянам, які не мають право на землю дозволено відправляти на вибори одну особу з кожних 10 будинків.

Згідно ст. 8 Сенат має право призначення осіб на адміністративні посади, а також право відсторонення війтів – керівників міст та комун. Наступна ст. 9 регламентує адміністративний поділ м. Кракова, в якому створюються міські комуни, загальною чисельністю 2000 осіб, а в селах – сільські комуни з населенням 3500 мешканців. На чолі кожної з цих комун стоїть війт, якого обирає населення терміном на два роки. В змісті ст. 9 містяться умови, які висуваються до таких кандидатів: вміння писати, читати польською мовою, проводити розрахунки, відсутність судимості, вік більше 30 років.

Наступні ст.ст. 11, 12, 13, 14 присвячені питанням діяльності законодавчої влади – Асамблеї представників. Так, згідно ст. 11 до Асамблеї входить один депутат від муніципалітету, три члени делеговані Сенатом, три прелати, делеговані Капітулом римокатолицькою церквою, три члени від університету та шість представників від митців, освітян та ремісників. Президент Асамблеї обирався шляхом виборів між трьома її членами, делегованими від Сенату. Дана стаття регламентує порядок подання законопроектів на розгляд Асамблеї, які поділялися на дві

групи. Проекти, які торкалися бюджету, аудиту, бухгалтерського обігу, податкового законодавства повинні були представлені законодавчій владі протягом чотирьох днів сесії, а інші законопроекти повинні бути представлені впродовж 13 днів роботи сесії. Причому Асамблея не мала право змінювати зміст законопроектів, представлених Сенатом, а могла лише їх прийняти або відхилити. До числа повноважень Асамблеї відносилися питання, пов'язані з внесенням змін до Цивільного кодексу, Кримінального кодексу та порядку розгляду судових питань. Як вказано у ст. 13, Закон приймається Асамблеєю в разі отримання простої більшості. В змісті Конституції знайшов відображення принцип стримання та противаг, доказом чого є положення ст. 13. Так, якщо законопроект не був прийнятий 7 разів, то Сенат повинний зняти його з розгляду, але якщо 9 сенаторів вирішать його підтримати, документ знову може бути поданий на розгляд Асамблеї.

Питання діяльності судів знайшли відображення в ст.ст. 15, 16, 17, 18. Так, судова система Республіки складалася з Верховного суду, Апеляційного суду та судів першої інстанції, при чому функції вирішення найбільш спірних питань поклалися на юридичний факультет Краківського університету. Судді Апеляційного суду призначалися на довічний термін, а судді першої інстанції залишалися на посаді два роки, після чого підлягали переобранню. Верховний суд складався з 5 осіб, обраних зібранням суддів, 3 членів Сенату, Голови Апеляційного суду та 3 громадян, які обиралися населенням комун.

Інтерес викликає зміст ст. 19, в якій вказувалося, що сенатором могла бути обрана особа віком понад 35 років, яка мала вищу освіту, обіймала посаду війта судді чи представника зборів комун терміном два роки, мала нерухоме майно та сплачувало 150 злотих земельного податку, а також не була родичем будь-якого члену Сенату. Наступні положення ст. 19 присвячувались питанням обрання судів першої та другої інстанції та голів цих судів. Так, суддею першої інстанції могла бути особа, яка досягла 33-річного віку, закінчила університет та отримання ступень доктора права, один рік працювала судовим секретарем або помічником адвоката; мала власне нерухоме майно вартістю 8000 польських злотих. Для заняття посади судді другої інстанції вказувалося про необхідність кандидата відповідати вище вказаним умовам та протягом двох років обіймати посаду судді першої

інстанції. Наступні статті Конституції регламентували питання використання польської мови, в якості державної, гарантували свободу друку та порядок організації та діяльності муніципальної поліції.

Розгляд схеми побудови документу показує її співпадіння з побудовою Конституції Польщі від 3 травня 1791 р. Так, в обох документах перший блок присвячувався релігійним питанням, другий – виконавчій владі, третій блок присвячувався законодавчій владі, четвертий – судовій владі, наступні частини різнилися порядком викладення матеріалу, при цьому співпадаючи за своєю направленістю.

Практична реалізація Конституції 1815 р. показала недосконалість цього документу, тому Асамблея Кракова прийняла рішення про підготовку нової Конституції, яка була прийнята 11 вересня 1818 р. [4]. Основний Закон складався з 24 статей без поділу на розділи та глави і містив 17883 зн., з яких найбільша кількість знаків припадає на ст. 15 – 2112 зн. або 11,8%, яка регламентувала питання діяльності судової гілки влади. На другому місці знаходилася ст. 19, присвячена питанням вимог до кандидатів на посади сенаторів, судів та представників комун – 2087 зн. або 11,6% від загальної кількості матеріалу. На третьому місці – ст. 3, присвячена питанням прав землевласників та отримання громадянства, яка складалася з 1241 зн. або 6,9% від загальної кількості матеріалу.

Нова Конституція гарантувала всім громадянам міста рівність перед законом, особисту свободу, при цьому шляхта не отримала ніяких привілеїв. Як і в Конституції 1815 р., римо-католицька релігія проголошувалася пануючою, але вказувалося про рівність прав інших християнських конфесій та терпимість до євреїв. Конституція встановлювала майнову та особисту недоторканість, яка могла бути порушена лише на підставі рішення суду, а також незалежність судової гілки влади з забезпеченням проведення процедури виборів суддів. Право участі у виборах отримували всі громадяни, які належали до християнських конфесій. Джерел права слугував Цивільний кодекс Наполеона, який раніше діяв на території Великого Герцогства Варшавського, а в якості офіційної Конституція встановлювала польську мову.

Як і в Конституції 1815 р., законодавча гілка влади покладалася на Асамблею представників, складалася з 41 члена: 26 депутатів, обраних муніципальними зборами, 6 мирових суддів, а інші представники розподілялися між Сенатом, краківським капітулом та Краківським університетом.

Збори Асамблеї проводилися чотири рази на рік, а в якості головуючого депутати обирали маршала. На нього по аналогії з Конституцією покладалася відповідальність за своєчасне прийняття бюджету та податків, прийняття звітів про виконання бюджету та вибори вищих посадових осіб та суддів. Інша – виконавча гілка влади була представлена Сенатом, склад якого та повноваження співпадали з тими, які були зазначені в Конституції 1815 р. Серед нових повноважень Сенату вказувалося про адміністра-

тивний нагляд за здійсненням правосуддя та право відсторонення суддів першої та другої інстанції від посади. У порівнянні з Конституцією 1815 р. маршалу Сенату надавалися додаткові повноваження з представництва міста, нагляд за адміністрацією, йому підпорядковувалася Дирекція поліції, а також право створення спеціальної комісії.

Постійною тенденцією в законодавчій практиці Краківської Республіки було розширення повноважень Сенату за рахунок Асамблеї представників. Виходячи з цього, в місті склалося фактичне двовладдя, у вигляді того, що конституційне становище маршала Сенату робила його повноваження рівними з повноваженнями Президента міста. Як і в Конституції 1815 р., територія Республіки поділялася на 11 окремих комун, які очолювали війти, обрані муніципальними зборами, за винятком 2 єврейських громад, голови яких призначалися Сенатом. За Конституцією війти повинні були виконувати розпорядження Сенату, а в інструкції 1816 р. стосовно їх повноважень зазначалося, що вони виконують адміністративні функції. З метою проведення компаративного аналізу було здійснено порівняння кількісних показників двох Конституцій. Так, обидва документи приблизно співпадали за кількістю знаків, при чому в Конституції 1815 р. найбільша увага приділялася питанням виконавчої влади – 26,2%, а в Конституції 1818 р. – законодавчій владі 31,5% (табл. 1). Інтерес представляє та обставина, що в Конституції 1818 р. у порівнянні з Конституцією 1815 р. більш значна увага приділялась судовій системі – 21,4%, при чому, що в іншій 13,5%. Кількісні показники інших блоків приблизно співпадають між собою, наприклад, виконавчій владі Конституції 1815 р. – 26,2%, а в Конституції 1818 р. – 25,7%, виборчі питання відповідно 11,8% та 11,6% (табл. 1).

У 1830-1831 рр. на території Царства Польського вибухнуло повстання проти російської влади, але польські революціонери були розбиті значно більшою за чисельністю російською армією. Частина повстанців знайшла притулок на території Краківської Республіки, що призвело до її окупації російською армією. Під натиском імперської влади були проведені нові вибори до Сенату, внесені зміни в Конституцію та змінена структура міської поліції. Результатом таких дій стало прийняття у 1833 р. нової Конституції, яка значно обмежувала повноваження Асамблеї представників, скорочувала термін її скликання – один раз у кожні три роки, для розгляду лише питань, які були винесені Сенатом. При чому, зберігався принцип стосовно того, що Асамблея не мала права вносити зміни до законопроектів, а лише їх прийняття або відхилити. Одночасно з цим, кількість членів Асамблеї зменшилася до 30 осіб, Сенату до 9 осіб, змінювався порядок обрання Президента, який обирався один раз на 6 років.

Починаючи з 1833 р. повноваження маршала Сенату, який вибирався за вказівкою російської влади, були значно розширені з причини того, що на нього покладалася нагляд за державними установами та Краківським університетом, який був центром вільномумства і відродження країни. Маршал Сенату

отримав право особисто спілкуватися з дипломатами, представниками іноземних держав та обговорювати з ними питання, пов'язані з Краківською Республікою.

Нововведенням Конституції 1833 р. було обрання війтів на загальних зборах громад на 6-річний термін повноважень з числа 3 кандидатів, запропонованих Правлячим Сенатом. Згідно Конституції державну владу на місцях виконували призначені окружні уповноважені з адміністративними, поліцейськими та судовими повноваженнями. Інтерес викликає та обставина, що ці посадові особи були безпосередньо підпорядковані Дирекції поліції, тобто на практиці існувало їх подвійне підпорядкування Сенату та керівництву поліції.

З метою реалізації політики «поділяй та владою» Конституція офіційно надала право мешканцям Республіки грати роль посередників у питаннях взаємовідносин між Сенатом та Асамблеєю представників. Для реалізації цього завдання був створений орган під назвою Постійної конференції, членів якої обирали громадяни Республіки та яка мала право діяти як контролююча інстанція за адміністрацією міста. Для закріплення цього положення до змісту Конституції було внесено пункт стосовно права Постійної конференції висувати претендентів та посаду маршала Сенату та сенаторів.

В цілому у порівнянні з Конституцією 1818 р. Конституція 1833 р. зменшувала обсяг повноважень Асамблеї представників та збільшувала повноваження Сенату та його маршала. На думку З. Зажицького, у трьох конституціях Краківської республіки 1815, 1818 і 1833 рр. релігійні питання, як у Конституції 3 травня 1791 р. та Конституції Варшавського герцогства 1807 р., були поставлені на перший план серед інших положень, а Римська релігія була мала статус пануючої релігії [5, с. 29].

В період окупації Кракова російською армією Асамблея представників фактично припинила свою діяльність, а керувати справами міста почав комендант генерал Ф.В. Ридигер.

Період існування Краківської Республіки характеризувався бурхливим розвитком економіки та культури. Завдяки демократичній правовій системі, яка базувалась на Конституції Республіки, період її існування характеризувався бурхливим розвитком економіки, культури, освіти. Ліберальне законодавство та вигідне географічне розташування Кракова призвело до того, що місто стало одним із найважливіших комерційних центрів Східної Європи. Значні дивіденди приносила торгівля, ремесло, збільшилася кількість банків, будувалися нові мости та дороги. Завдяки концентрації в місті науковців та митців, Краків став одним із найважливіших центрів польської культури. В Республіці існувала загальнообов'язкова початкова освіта, значно зросла кількість шкіл, як у регіоні, так і у самому місті. У 1836 р. росіяни за погодженням з Австрією залишили місто і туди вступила австрійська армія, яка призначила свого коменданта. Як вказує О.Р. Соколов, за задумом емігрантських комітетів відбуло-

ся повстання в Галичині, яке мало перекинутися на Краків. У його кордонів повстанці організували кілька загонів, які в призначений день повинні були захопити місто [6, с. 45].

Краківська Республіка проіснувала до 1846 р., а формальною причиною її ліквідації стало повстання, яке було розгромлено австрійськими, російськими та пруськими військами. Як вказує Р. Кобзар, повстання 1846 р. перевершило всі попередні заворушення, оскільки в Кракові було встановлено революційний уряд, який проголосив себе центром влади наперекір Конституції республіки [7].

Комендантом міста було призначено австрійського генерала Людвіга Колліна, а замість розпущеного Сенату 9 березня 1846 р. була створена Тимчасова адміністративна рада Кракова, головою якої став Віктор Колф. Цей орган був створений подібно до Сенату Кракова та складалася з двох відомств: Внутрішніх справ і Поліції та Доходів і Казначейства, а до складу ради входили директор, 2 експерти, які керували відділами та секретар. Причиною ліквідації Краківської Республіки було названо порушення установчих договорів, т.я. обов'язковою умовою незалежності Кракова було видавання будь-яких втікачів [8].

16 листопада 1846 р. Краків з округом був приєднаний до Австрійської імперії, яка натомість відмовилася від деяких частин Галичини на користь Пруссії та Росії. Демократичні гали всієї Європи засудили ці вчинки, які знищили останню частину колишньої великої Речі Посполитої. Як вказує А. Дебидур найголовнішим було те, що віденські трактати були відверто порушені тими, хто найбільше підтримував їх підписання, і тими, хто добровільно пообіцяв зберегти незалежність і нейтралітет Кракова [9, с. 397-398].

Після австрійської окупації Асамблею представників припинила свою діяльність, а Сенатом міста фактично почав керувати австрійський комендант. В результаті цих подій, як вказує А. Дибковська, 6 листопада того ж року Австрія, Росія та Пруссія уклали у Відні договір, яким положення додаткового договору від 3 травня 1815 р. Були скасовані – Вільне місто Краків було включено до складу Австрійської імперії, офіційно територіальна назва Великого князівства Краківського [10, с. 231].

Підводячи підсумки проведеного дослідження, необхідно вказати про наявність доктринальних підходів, які були покладені в основу Конституції 1815 р., Конституції 1818 р. та Конституції 1833 р. Перші дві являли собою феномен, який забезпечив функціонування національної, правової, економічної та соціальної держави. Основні закони встановлював демократичну форму політичного режиму, забезпечував зв'язок правового регулювання із суспільством та громадянами республіки. Загальна демократизація системи права знайшла відображення у закріпленні повноважень трьох гілок влади, які побудовані на ідеї демократичного устрою, суспільного життя республіки та демократичного характеру органів і посадових осіб публічної влади. Конституція 1833 р. значно обмежила обсяг повноважень Асамблеї, Сенату, зменшила їх кількість, збільши-

ла період їх діяльності, скасувала місцеві вибори та закріплювала можливість втручання іноземних держав у суспільно-політичне життя республіки. В цілому Конституції Краківської Республіки мала велике значення для збереження польських традицій конституціоналізму, а їх положення забезпечували збереження національної правосвідомості, культури, мови та освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соколов А. Р. Александр I и образование Краковской Республики. *Новый исторический вестник*. 2016. № 1. С. 71–86.
2. Z historii ustroju władz Krakowa. *Poczet Krakowski* : 4 т. / red. Bogdan Kasprzyk. Kraków, 2010. Т. 1. URL: https://www.poczetkrakowski.pl/tomy/show_article,rzeczpospolita-krakowska-1815-1846-40.html.
3. Konstytucja Wolne miasto Kraków i jego dzielnica z 3 maja 1815 roku. URL: <https://iura.uj.edu.pl/dlibra/publication/1152/edition/523>.
4. Konstytucja Wolnego Miasta Krakowa i Jego okręgu z dnia 15 lipca – 11 września 1818 roku. URL: <https://www.infor.pl/prawo/konstytucja/teksty-polskich-konstytucji/76635,Konstytucja-Wolnego-Miasta-Krakowa-i-okregu-z-1818-roku.html>.
5. Zarzycki Zdzisław. Wolność religijna w pierwszych polskich konstytucjach do połowy XIX w. *Studia z prawa wyznaniowego*. 2010. Т. 13. P. 25–44. URL: https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/68052/zarzycki_wolnosc_religijna_w_pierwszych_polskich_konstytucjach_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
6. Соколов А.Р. Гибель Краковской республики. *Военно-исторический журнал*. 2016. № 3. С. 43-49.
7. Kobzar P., Balabushevych T., Fedoriv Y. Diplomatic Circumstances of the Liquidation of the Republic of Krakow. *Current Trends in Young Scientists' Researches: All Ukrainian Scientific and Practical Conference*. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5734/170.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
8. Rzeczpospolita Krakowska 1815–1846. *Wybor zrodel*. / ed. J. Bieniarzowna. Wrocław : Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolinskich, 1951. 446 p.
9. Дебидур А. Дипломатическая история Европы : в 2 т. Ростов-на-Дону : Феникс, 1995. Т. 1: 1814–1878. 508 с.
10. Дыбковская А., Жарын М., Жарын Я. История Польши с древнейших времен до наших дней. Варшава : Науч. изд-во ПВН, 1995. 380 с.